

**ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ**

Кафедра гуманітарних дисциплін та соціальної роботи

**СОЦІАЛЬНА РОБОТА:
СТАНОВЛЕННЯ, ПЕРСПЕКТИВИ, РОЗВИТОК**

Матеріали

IV Міжнародної науково-практичної конференції
24-25 травня 2018 року

Львів, СПОЛОМ, 2018

УДК 316.4.05: 009. 37.032
Соц 70

**"Соціальна робота: становлення, перспективи, розвиток"
(IV ; 2018 ; Львів).**

Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції "Соціальна робота: становлення, перспективи, розвиток", 24-25 травня 2018 р. ; [за заг. ред.: Кривачук Л. Ф., Нагірняк М.Я.]. – Львів : СПОЛОМ, 2018. – 414 с. – Бібліограф. в кінці ст. – ISBN 978-966-919-378-0.

Висвітлено питання, що стосуються проблем соціальної роботи та соціальної політики в Україні на сучасному етапі, особливостей провадження соціальної роботи з різними категоріями населення органами державної влади, громадськими організаціями, соціальними інституціями, нагальних проблем і перспектив розвитку соціальної сфери держави. Розглянуто матеріали, які пропонуються читачеві та сприятимуть створенню умов для формування складових професійної компетентності фахівців із соціальної роботи і дадуть змогу формувати адекватну модель діяльності майбутнього спеціаліста соціальної сфери.

Для науковців викладачів, аспірантів, студентів, а також усіх тих, хто цікавиться теоретичними та практичними проблемами соціальної роботи та соціальної політики в Україні та світі.

Відповідальний редактор: Нагірняк М.Я., кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри гуманітарних дисциплін та соціальної роботи Львівського державного університету безпеки життєдіяльності.

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту
Львівського державного університету безпеки життєдіяльності
(протокол № 5 від 18 квітня 2018 р.)*

© Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, 2018
© Кафедра гуманітарних дисциплін та соціальної роботи, 2018

ISBN 978-966-919-378-0

© Нагірняк М.Я. 2018
© В-во "СПОЛОМ", 2018

Людмила КРИВАЧУК

*доктор наук з державного управління, доцент
Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності*

Володимир ЛИС

Львівська обласна державна адміністрація

СОЦІАЛЬНА РОБОТА У СФЕРІ ОХОРОНИ ДИТИНСТВА В УКРАЇНІ: СТАНОВЛЕННЯ, РОЗВИТОК, СУЧАСНІ ТРЕНДИ

Охорона дитинства визначена стратегічним загальнонаціональним пріоритетом багатьох країн світу. Вкладаючи ресурси в дитинство, держава зміцнює майбутні продуктивні сили, забезпечує стабільність добробуту нації, готує громадян, здатних переbrати управління державними та суспільними справами. Доля будь-якої нації, держави, спільноти в майбутньому залежатиме від того, якими виростуть діти, тому з огляду на існуючі соціальні загрози та виклики соціальна робота у сфері охорони дитинства в Україні має важливе стратегічне значення.

Ідея захисту прав дитини розвивалася впродовж багатьох століть та активізувався цей процес тільки в ХІХ ст., коли розвинулася концепція захисту прав дітей. Права дитини отримали міжнародне правове визнання завдяки англійці Енглантайн Джебб, яка створила фонд під назвою “Врятуйте дітей” для надання допомоги тисячам нужденних дітей. Однак її задуми на той час були спрямовані в основному на надання допомоги. У 1920 році, приїхавши до Женеви, вона створила Міжнародний союз “Врятуйте дітей”, який згодом був реорганізований у Міжнародний союз захисту дітей.

Першим міжнародним документом, де порушувалася проблема захисту прав дитини, була Женевська декларація, ухвалена Лігою Націй у 1923 році, проект якої підготував Міжнародний союз захисту дітей. Декларація спрямована на створення умов, що забезпечують нормальний фізичний і психологічний розвиток дитини, право дитини на допомогу, належне виховання та захист. Стратегічним документом щодо захисту прав дітей стала Загальна декларація прав людини, яку ухвалила у 1948 році Генеральна Асамблея ООН. У ній вперше були зафіксовані основи захисту прав дітей, зокрема у ст. 25 зазначено, що дитинство “дає право на

особливу турботу і допомогу” [2]. Свій розвиток Декларація отримала в Пактах про права людини (1966), що гарантували рівні права всім дітям та забезпечення їх соціальних потреб. У 1959 році Генеральна Асамблея ООН ухвалила Декларацію про права дитини – документ, у якому визначено десять фундаментальних принципів, якими проголошується, що дитині, незалежно від кольору шкіри, мови, статі, віри, законом повинен бути забезпечений соціальний захист, надані умови та можливості, котрі дозволили б їй розвиватися фізично, розумово, морально, духовно [1].

Увесь комплекс міжнародних правових стандартів щодо соціально-правового захисту дітей охоплює міжнародний правозахисний документ, який ратифікували практично всі країни світу – Конвенція про права дитини, ухвалена Генеральною Асамблеєю ООН 20 листопада 1989 року – комплексна угода, яка зобов’язує держави, котрі її ратифікували, вжити заходів щодо забезпечення та захисту прав дітей. Україна ратифікувала Конвенцію ООН про права дитини 27 лютого 1991 року [3].

Основою забезпечення прав дитини в Україні є зазначена Конвенція ООН про права дитини (1989). Права дитини, визнані Конвенцією, згідно з традиційною класифікацією прав людини можуть бути об’єднані в п’ять груп:

- громадянські права (право на ім’я та національність – ст. 7; право на самобутність – ст. 8; право на життя – ст. 6; право на захист від фізичного насильства – ст.ст. 19, 34 тощо);

- політичні права (свобода думки – ст. 12; свобода висловлювання – ст. 13; свобода зібрань – ст. 15; свобода переконань і віросповідання – ст. 14; вільний доступ до інформації – ст. 17);

- економічні права (ст. 4 визначає, що держави-сторони повинні вживати всіх необхідних правових, адміністративних та інших заходів для реалізації в тому числі й економічних прав дітей; побіжно це право передбачено і в ст.ст. 32, 36);

- соціальні права (право на освіту – ст.ст. 4, 28, 29; право на охорону здоров’я – ст. 24; право на соціальне забезпечення – ст. 26);

- культурні права (право на відпочинок і дозвілля, залучення до гри та участі в культурному й мистецькому житті – ст. 31) [3].

Права дитини також можна групувати за трьома категоріями: 1) забезпечення; 2) захист; 3) участь. Діти мають право на забезпечення в широкому розумінні, від імені та громадянства до медико-

санігарної допомоги та освіти. Діти мають право на захист від певних дій, наприклад тортур, експлуатації, необґрунтованого позбавлення сімейної турботи тощо. Діти також мають право на участь у рішеннях, що стосуються їхнього життя, і на участь у житті громади.

У 2015 році Указом Президента України (від 25.08.2015 р. № 501/2015) було затверджено “Національну стратегію у сфері прав людини” на період до 2020 року. Стратегія спрямована на об’єднання суспільства довкола розуміння цінності прав і свобод людини, які захищаються на основі принципу рівності та без дискримінації. Удосконалення системи захисту прав і свобод людини здійснюватиметься з урахуванням як вітчизняного досвіду, так і напрацьованих та апробованих міжнародною спільнотою засад і принципів, активно використовуватиметься досвід Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, правозахисних організацій України, Організації Об’єднаних Націй, Ради Європи, Організації з безпеки і співробітництва в Європі, інших міжнародних організацій, а також практика Європейського суду з прав людини [4].

Серед 24 основних стратегічних напрямів “Національної стратегії у сфері прав людини” на період до 2020 року безпосередньо сфери охорони дитинства стосуються такі напрями:

1. Забезпечення права на життя.
2. Протидія катуванням, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню.
3. Забезпечення права на свободу та особисту недоторканність.
4. Забезпечення права на справедливий суд.
5. Забезпечення свободи думки і слова, вираження поглядів і переконань, доступу до інформації та вільного розвитку особистості.
6. Протидія гендерному насильству, торгівлі людьми та рабству.
7. Протидія домашньому насильству.
8. Забезпечення права на охорону здоров’я.
9. Створення умов для розвитку підприємницької діяльності.
10. Забезпечення права на освіту.
11. Забезпечення прав дитини.

Принагідно зазначимо, що становлення та розвиток сучасної системи соціальної роботи у сфері охорони дитинства відбувалися безпосередньо у процесі формування та реалізації державної політики у сфері охорони дитинства.

Як показав проведений ретроспективний аналіз нормативно-правового забезпечення сфери охорони дитинства за період 1991–2018 рр., формування та реалізація державної політики у сфері охорони дитинства відбувалися впродовж шести етапів:

1. 1991–1995 рр. – початок формування державної політики у сфері охорони дитинства та створення організаційно-функціональної структури.

2. 1996–2000 рр. – розвиток державної політики у сфері охорони дитинства та ухвалення перших державних цільових соціальних програм.

3. 2001–2005 рр. – створення основних нормативно-правових засад у сфері охорони дитинства та соціальної роботи, визначення стратегічних пріоритетів.

4. 2006–2010 рр. – реформування державної системи охорони дитинства та удосконалення механізмів соціально-правового захисту дітей.

5. 2011–2016 рр. – оптимізація організаційно-функціональної структури та удосконалення системи соціальної роботи у сфері охорони дитинства.

6. 2017–2021 рр. – модернізація системи соціальної роботи у сфері охорони дитинства та інтеграція у міжнародний соціальний простір.

Перший етап (1991–1995) – початок формування державної політики у сфері охорони дитинства та створення організаційно-функціональної структури. Цей етап розпочався з приєднання України до Конвенції ООН про права дитини та її ратифікації у 1991 р. Ухвалено низку важливих законів України: “Про освіту”, “Основи законодавства України про охорону здоров’я”, “Про державну допомогу сім’ям з дітьми”, “Про фізичну культуру і спорт”.

Доцільно згадати Закон України “Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні” (від 05.02.1993 р. № 2998-ХІІ) [8]. Власне у ст. 6 цього нормативно-правового акту вперше на законодавчому рівні передбачено створення в Україні соціальних служб, зокрема системи центрів соціальних служб для молоді та Українського державного центру соціальних служб для молоді (Наказ Міністерства у справах молоді і спорту від 13.07.1993 р. № 2083). Тому власне 1993 рік можемо вважати початком творення соціальної

роботи у сфері охорони дитинства в Україні, і власне у 2018 році виповнюється 25 років функціонування галузі.

У цей період також було ухвалено стратегічний стосовно соціальної роботи у сфері охорони дитинства Закон України “Про органи і служби у справах неповнолітніх та спеціальні установи для неповнолітніх” (від 24.01.1995 р. № 20/95-ВР) [5], який започаткував утворення вертикалі органів виконавчої влади у справах неповнолітніх та спеціальних установ для неповнолітніх, визначив правові основи їх діяльності. Саме тоді у 1995 р. були створені служби у справах неповнолітніх та кримінальна міліція у справах неповнолітніх (надалі – служби у справах дітей, кримінальна міліція у справах дітей).

Важливим стратегічним кроком для системи соціальної роботи у сфері охорони дитинства було створення альтернативних форм виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування (прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу). У 1988 р. відповідно до Постанови Ради Міністрів СРСР “Про створення дитячих будинків сімейного типу” юридично закріплено нову форму сімейного влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. У сучасній Україні у 1994 р. було затверджено “Положення про дитячий будинок сімейного типу” (Постанова КМУ від 27.04.1994 р. № 267) та розпочато кампанію щодо створення дитячих будинків сімейного типу.

Другий етап (1996–2000) – розвиток державної політики у сфері охорони дитинства та ухвалення перших державних цільових соціальних програм. На цьому етапі було створено Міністерство України у справах сім’ї та молоді (1996) та Міжвідомчу комісію з питань охорони дитинства (2000). Ухвалено низку законів України, зокрема: “Про молодіжні та дитячі громадські організації”, “Про професійно-технічну освіту”, “Про загальну середню освіту”, “Про позашкільну освіту”, “Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім’ям”, “Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії”, “Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам”. Саме у цей період були ухвалені перші державні соціальні програми у сфері охорони дитинства, насамперед Національна програма “Діти України” на період 1996–2000 роки. Тоді ж у 1996 р. було започатковано підготовку Державних доповідей про становище дітей в Україні.

На цьому етапі в Україні у 1998 р. розпочато процес створення прийомних сімей із проведення соціального експерименту у Запорізькій обл. відповідно до Постанови КМУ “Про проведення експерименту з утворення прийомних сімей в Запорізькій області та затвердження Положення про прийомну сім’ю” (від 02.03.1998 р. № 241). З метою визначення регіональних особливостей функціонування прийомних сімей та вироблення механізму соціального супроводу та контролю за вихованням дітей у цих сім’ях у 1999 р. відповідно до Постанови КМУ “Про проведення експерименту з утворення прийомних сімей у деяких регіонах України” (від 15.09.1999 р. № 1713) соціальний експеримент було поширено на п’ять регіонів України (АР Крим, Запорізьку обл., Львівську обл., Харківську обл., м. Київ).

Третій етап (2001–2005) – створення основних нормативно-правових засад у сфері охорони дитинства та визначення стратегічних пріоритетів. Зокрема, було ухвалено Закон України “Про охорону дитинства” (від 26.04.2001 р. № 2402-III), який окреслює основні засади державної політики у сфері охорони дитинства та визначає охорону дитинства в Україні як “стратегічний загальнонаціональний пріоритет” [6].

Тоді ж було ухвалено Закон України “Про соціальну роботу з сім’ями, дітьми та молоддю” (від 21.06.2001 р. № 2558-III), який визначає організаційні та правові засади соціальної роботи з дітьми [7]. Ухвалено низку важливих законів України: “Про дошкільну освіту”, “Про попередження насильства в сім’ї”, “Про соціальні послуги”, “Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування”, “Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей”.

Стратегічне значення має ухвалений у 2002 р. Сімейний кодекс України, в якому окремі розділи безпосередньо стосуються соціальної роботи у сфері охорони дитинства, зокрема: Р. IV – “Влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування”.

Указ Президента України “Про першочергові заходи щодо захисту прав дітей” (від 11.07.2005 р. № 1086/2005) дав старт реформі державної системи опіки та піклування про дітей. Повноваження щодо опіки та піклування були передані від органів управ-

лінія освіти до служб у справах неповнолітніх, які були перейменовані у служби у справах дітей.

Слід звернути увагу на утворення на цьому етапі двох інституцій: Міністерства у справах сім'ї, дітей та молоді (2004) (пізніше реорганізоване у Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту) та Державної соціальної служби для сім'ї, дітей та молоді (2004).

Четвертий етап (2006–2010) – реформування державної системи охорони дитинства та удосконалення механізмів соціально-правового захисту дітей. Саме в цей період було створено Державний департамент з усиновлення та захисту прав дитини як урядовий орган (2006). А також відбулася радикальна зміна монетарної політики держави з питань соціально-правового захисту дітей – запроваджується принципово нова модель надання державної соціальної підтримки дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування – “Троші ходять за дитиною”.

На цьому етапі було ухвалено документ стратегічного значення у сфері охорони дитинства, зокрема Закон України “Про загальнодержавну програму “Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини” на період до 2016 року” (від 05.03.2009 р. № 1065-VI).

П'ятий етап (2011–2016) – оптимізація організаційно-функціональної структури та удосконалення системи соціальної роботи у сфері охорони дитинства. Здійснюється реалізація Загальнодержавної програми “Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини” на період до 2016 року (від 05.03. 2009 р. № 1065-VI). Цей документ мав за мету забезпечення оптимального функціонування цілісної системи захисту прав дітей в Україні, відповідно до вимог Конвенції ООН про права дитини та з урахуванням Цілей розвитку, проголошених Декларацією тисячоліття ООН і підсумкового документа Спеціальної сесії в інтересах дітей Генеральної Асамблеї ООН “Світ, сприятливий для дітей”.

На цьому етапі було здійснено низку реорганізацій та зміни повноважень в організаційно-функціональній структурі державного управління системою охороною дитинства, відповідно до Указу Президента України “Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади” (від 09.12.2010 р. № 1085/2010), зокрема:

1) утворено Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України (2010) шляхом реорганізації Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту та Міністерства освіти і науки України;

2) ліквідовано Державний департамент з усиновлення та захисту прав дитини та Державну соціальну службу для сім'ї, дітей та молоді;

3) повноваження стосовно сім'ї та дітей передано Міністерству соціальної політики України.

У 2012 р. створено нову для України інституцію – Уповноваженого Президента України з прав дитини.

У рамках проведення реформи та створення Національної поліції відповідно до Закону України “Про національну поліцію” (від 02.07.2015 р. № 580-VIII), ліквідовано кримінальну міліцію у справах дітей, відповідно у складі Департаментів превентивної діяльності створені управління (відділи) ювенальної превенції. Тоді ж ухвалено Закон України «Про пробацію» (від 05.02.2015 р. № 160-VIII).

Шостий етап (2017–2021) – модернізація системи соціальної роботи у сфері охорони дитинства та інтеграція у міжнародний соціальний простір. На основі ухваленої Концепції здійснюється реалізація Державної соціальної програми “Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини” на період до 2021 року (Розпорядження КМУ від 05.04.2017 р. № 230-р). Доцільно також згадати про реалізацію Україною “Стратегії Ради Європи з прав дитини (2016–2021)”. Затверджено “Національну стратегію реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017–2026 роки” (Розпорядження КМУ від 09.08.2017 р. № 526-р).

На цьому етапі розроблено та затверджено низку важливих державних стандартів надання соціальних послуг у системі соціальної роботи у сфері охорони дитинства. Ухвалено низку нормативно-правових актів, серед яких звернемо увагу на Закон України “Про запобігання та протидію домашньому насильству” (04.01.2018 р. № 2229-VIII), Постанову КМУ (від 04.07.2017 р. № 465) “Деякі питання здійснення наставництва над дитиною” відповідно до якої в Україні запроваджено інститут наставництва.

Ефективне виконання завдань державної політики у сфері охорони дитинства, здійснення соціальної роботи, керівництво су-

спільними процесами у цій сфері здійснюють органи державної влади та місцевого самоврядування, які є головними її суб'єктами. Відтак, вважаємо, що ефективність функціонування органів державної влади та місцевого самоврядування у сфері охорони дитинства безпосередньо залежить від злагодженої організації їх діяльності, узгодженості функцій та повноважень, тобто від дієвості тієї організаційно-функціональної структури, в межах якої функціонує організаційний механізм формування та реалізації державної політики у сфері охорони дитинства. Стратегічне значення має ефективна взаємодія з інститутами громадянського суспільства, соціальними інституціями, неурядовими громадськими організаціями.

Діти – майбутнє кожної держави, кожного суспільства. Ця беззаперечна істина не потребує доведення. Водночас негативні тенденції в дитячому середовищі свідчать про необхідність удосконалення державної політики у сфері охорони дитинства, пошуку нових підходів у системі соціальної роботи.

У цьому контексті, дослідження становища дітей є підґрунтям для формування та реалізації державної політики у сфері охорони дитинства в Україні. Аналізуючи проблеми дітей, можемо, з одного боку, з'ясувати тенденції та масштаби дитячих проблем, а з іншого – визначити напрями, за якими державна політика у сфері охорони дитинства має здійснюватися більш активно та ефективно.

Аналіз становища дітей в Україні за період 1991–2018 рр. дає підстави стверджувати, що воно є досить складним, хоча є як позитивні, так і негативні тенденції. До позитивних тенденцій належать:

- зниження рівня смертності та захворюваності дітей віком до 1 року;
- зниження рівня смертності дітей віком до 18 років;
- зменшення чисельності дітей, хворих на ХПСШ, зокрема на сифіліс і гонококову інфекцію (гонорею);
- збільшення чисельності всиновлених дітей, зокрема громадянами України;
- суттєве зростання кількості прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу;
- зменшення кількості злочинів, що скоюють діти, і відповідно, зменшення чисельності засуджених дітей.

Серед негативних тенденцій доцільно виділити окремі, які потребують особливої уваги:

- зменшення чисельності дитячого населення;
- збільшення чисельності дітей, ВІЛ-інфікованих та хворих на СНІД (надзвичайно гострою ця проблема є у віковій групі до 14 років);
- зростання рівня захворюваності на активний туберкульоз у віковій групі 15–17 років;
- поширення алкоголізму, наркоманії та токсикоманії серед дітей;
- зростання дитячої бездоглядності та безпритульності, бродяжництва та жебрацтва.

Статистичні дані та характеристики дають загальну картину становища дітей в Україні. Поліпшення становища дітей за окремими напрямками, безперечно, помітний крок держави у сфері охорони дитинства, однак лише позитивна динаміка за всіма напрямками та показниками свідчатиме, що Україна стала “дружною до дітей” і в державі створено середовище “сприятливе для дітей”.

В Україні основні підходи до осмислення та реалізації прав дітей, визначених міжнародними нормами та вітчизняним законодавством, упродовж останнього часу істотно змінилися. Це пов’язано з розвитком системи соціальної роботи у сфері охорони дитинства, удосконаленням національного механізму контролю за дотриманням чинного законодавства у сфері охорони дитинства, становленням інституцій соціально-правового захисту дітей та багатьма іншими чинниками. Однак, попри досягнуті результати у цій сфері нагромадилися проблеми, які так і не були розв’язані впродовж попередніх років через низку суб’єктивних та об’єктивних причин і потребують першочергового розв’язання.

Неефективна міжгалузєва координація в комплексному розв’язанні проблем, пов’язаних із забезпеченням прав дітей, гальмує модернізацію існуючої системи. Актуальними, особливо в умовах децентралізації влади, залишаються питання збереження та вдосконалення механізму взаємодії з відповідними службами на місцях. Через відсутність затверджених стандартів благополуччя та безпеки дитини складно провести якісне оцінювання забезпечення прав дітей, передбачених Конвенцією ООН про права дитини.

Існуюча система захисту прав та інтересів дитини в Україні базується на підході до дитини як до об’єкта впливу, без урахування того, що дитина повинна бути суб’єктом відносин.

Незважаючи на наявність законодавчих норм щодо врахування думки дитини, відсутній механізм забезпечення найкращих інтересів дитини в процесі планування державної політики.

Залишаються актуальними проблеми дітей з інвалідністю, зокрема щодо облаштування для них безбар'єрного простору у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах, забезпечення повноцінного життя, інтеграції у суспільство та соціальної адаптації, забезпечення медичною допомогою, у тому числі пільговим забезпеченням медикаментами і медичними виробами, комплексною медико-соціальною реабілітацією та паліативною допомогою.

В Україні не сформовано ефективну модель надання соціальних послуг сім'ям з дітьми у територіальних громадах. Недостатньою чисельністю фахівців із соціальної роботи зумовлюється низький рівень охоплення сімей соціальними послугами, в тому числі превентивними, надання яких дає змогу зменшити наслідки соціального неблагополуччя.

Говорячи про сучасні тренди соціальної роботи у сфері охорони дитинства в Україні, можна виокремити низку пріоритетів, які є важливими та стратегічними, зокрема:

- удосконалення та розробка нормативно-правового забезпечення системи соціальної роботи у сфері охорони дитинства з урахуванням нових соціальних викликів та загроз;
- організація та надання соціальних послуг у сфері охорони дитинства в громадах, створення центрів надання соціальних послуг в громадах;
- процес деінституціалізації та реформування системи інституційного догляду для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, створення інституцій найбільш наближених до сімейного середовища;
- формування інституту патронатних сімей різних типів, розвиток індивідуального та корпоративного наставництва;
- розвиток інклюзивного середовища в освітньо-виховних установах, формування та розширення безбар'єрного простору;
- становлення превентивних інституцій, розвиток ювенальної юстиції, створення центрів пробачії.

Підсумовуючи зазначимо, що ефективність соціальної роботи у сфері охорони дитинства залежить від низки чинників, серед яких надзвичайно важливими є:

– законодавче закріплення механізмів забезпечення та захисту прав дітей; – наявність ефективних форм та методів соціальної роботи у сфері охорони дитинства, вивчення та провадження інноваційних міжнародних практик та методик соціальної роботи з різними групами клієнтів;

– розвиток соціального партнерство між органами державної влади, місцевого самоврядування, територіальними громадами, міжнародними та вітчизняними неурядовими організаціями, соціальними інституціями, які діють в інтересах дітей та загалом у соціальній сфері;

– наявність доступної мережі соціальних інституцій різного спрямування у сфері соціально-правового захисту дітей (центрів соціально-психологічної реабілітації, центрів психологічно-корекційної роботи з дітьми, які зазнали насильства, жорстокого ставлення, які вчинили спробу самогубства тощо);

– відповідний рівень професійної компетентності державних службовців, які працюють у системі соціальної роботи, якісне та достатнє кадрове забезпечення системи соціальної роботи.

Загалом забезпечення прав дитини є глобальною проблемою сучасності, діти відіграють визначальну роль у гарантуванні життєздатності суспільства та прогнозуванні його розвитку. Наскільки цілеспрямованою та дієвою буде державна політика у сфері охорони дитинства, ефективною та адекватною сучасним суспільним викликам та загрозам соціальна робота у цій сфері, як держава зуміє мобілізувати на їх втілення весь потенціал суспільства – залежить майбутнє нашої держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Декларація прав дитини / ООН; Декларація, міжнародний документ від 20.11.1959 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_384.
2. Загальна декларація прав людини / ООН; Декларація, міжнародний документ від 10 грудня 1948 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015.

3. Конвенція про права дитини / ООН; Конвенція, міжнародний документ від 20.11.1989 р. (ратифіковано в Україні 27.02.1991 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_021.
4. Про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини на період 2020 : Указ Президента України (від 25.08.2015 р. № 501/2015) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/501/2015>.
5. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей Закон України (від 24.01.1995 р. № 20/95-ВР) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/20/95>.
6. Про охорону дитинства : Закон України (від 26.04.2001 р. № 2402-III) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>.
7. Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю : Закон України (від 21.06.2001 р. № 2558-III) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2558-14>.
8. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні : Закон України (від 05.02.1993 р. № 2998-XII) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2998-12>.